

מיהו האדם?

סמינר השוואתי בשאלת האדם ורווחתו ממזרח ומערב

ד"ר איתן בולוקן

בשנת 1965 כתב הרב אברהם יהושע השל, כי הטרגדיה שבחיים המודרניים נובעת מכך שהאדם שכח את השאלה "מיהו האדם?". הניכור, הבדידות, תחושת חוסר התכלית, האשמה העצמית והתשישות, התזזיתיות וחוסר המנוחה שהביאו עמם המודרנה והפוסט-מודרנה, הובילו לריחוק של האדם מהאנושי שבו; לוויתור על האנושי שבו. התיעוש והגלובליזציה הגוברים, האדרת האתוס המדעי הכרוך בקפיטליזם קשה, העדפת ההישגיות על פני הרווחה – כל אלה עודדו תודעה כוזבת שכרסמה באתוס ההומניסטי ועיוורה את האדם מעובדת היותו אדם, על מכאוביו, פחדיו וחלומותיו. הסוציולוג אמיל דורקהיים טען כי עיוורון שכזה הוביל להטלת ספק בעצם קיומו של עתיד ראוי ותקווה. הפילוסוף צ'רלס טיילור כינה זאת "מועקת המודרנה".

בקורס שנתי זה נבקש לעסוק בשאלת האדם ורווחתו דרך בחינה השוואתית של מקורות ממזרח ומערב. דרך קריאה ביקורתית ושיחה, נכיר את התמונות השונות לקיום האנושי כפי שנוסחו במסורות הרחוקות, וכן את האופנים בהם תוארו מוקדי העיוורון ומחוללי הבערות בדבר המצב האנושי. נשאל מיהו האדם העולה מתוך הקריאה בכתבים? האם הוא שואף לחריגה מקיומו כאדם, או שמא מקבל את האנושי שבו? מהם מחוללי העיוורון וחוסר הנחת, ומה ניתן ללמוד מכך אודות פשרה של הרווחה האנושית?

הקורס יחולק לארבע חטיבות: הראשונה תעסוק בתפישת האדם בבודהיזם ההודי המוקדם ובתמורות שחלו עם כניסתו ותרגומו לתרבויות מזרח אסיה. בתוך כך נכיר את ספרות הדאן, שהשפיעה עמוקות על עיצוב אושיות הדעת של הבודהיזם לגווניו וטיפוסי האידיאל המאפיינים אותו. החטיבה השנייה תעסוק בתפישת האדם כפי שהתעצבה בצמתים מרכזיים בתולדות הפילוסופיה היהודית. כאן נכיר יסודות באתיקת הרמב"ם, את ראשית ההפנמה הדתית בכתבי "חובת הלבבות" לרבנו בחי אבן פקודה, את טיפוס האידיאל של תנועת המוסר וכן את התגובה היצירתית לכך בראשית החסידות. החטיבה השלישית תוקדש לתפישת האדם לאורו של בסיס ההומניזם הקלאסי וראשית האקזיסטנציאליזם: נקרא באיסוקרטס, באריסטו, בסנקה ובמרקוס אורליוס, ונסיים בהכרת משנתם האתית של עמנואל קאנט וסרן קירקגור. החטיבה האחרונה תוקדש לבחינה ביקורתית את תפישת האדם כפי שמצטיירת באתוסים המכוננים לרוחניות העכשווית, במיוחד כפי שמשתקפים במודרניזם הבודהיסטי הפופולרי (Buddhist modernism).

אורך הקורס: עשרים מפגשים של שעה וחצי.